

Zdánlivě složitý spor s Lichtenštejnem

Konfiskace majetku lichtenštejnských občanů z roku 1945 mohla již dávno být vyřešena dohodou. Knížecí rod se velkoryse vzdal nároků na svůj majetek, který dnes vlastní kraje, obce, univerzity nebo občané. Mezistátní dohoda o řešení konfiskací by nebyla prolomením Benešových dekretů, ale potvrzením demokracie a vlády práva v České republice.

Rok 2019 bude doslova a do písmene rokem lichtenštejnským. V České republice si připomeneme 770. výročí příchodu Lichtenštejnů na Moravu, když Jindřich I. získal od markraběte Přemysla (pozdějšího krále Přemysla Otakara II.) Mikulov za věrné služby v Rakousích. Lichtenštejnské knížectví oslaví 23. ledna 300. výročí svého vzniku a kníže Hans-Adam II. se v říjnu bude moci ohlédnout za třemi desítkami let své úspěšné vlády. A Česká republika? Bude čelit dalším zcela zbytečným soudním sporům, zpochybnění právního státu a poškození svého jména v zahraničí.

Ten nejzbytečnější spor s Lichtenštejnem

Vypůjčil jsem si titulek ze sloupku Hospodářských novin redaktora Daniela Klimeše z 12. listopadu 2015. Komentoval rozhodnutí Okresního soudu pro Prahu – východ, kterým byl uznán nárok Lesů České republiky na 600 hektarů pozemků na Říčansku. Ty byly i po roce 1990 vedeny jako majetek knížete Františka Josefa II. z Liechtensteinu. Jeho dědic Nadace knížete z Lichtenštejna uplatnila v roce 2013 nárok na dědictví, a to jí Okresní soud pro Prahu – východ přiznal. Stejný soud, který pak toto dědictví Nadaci odebral, na základě již dávno vyhaslých Benešových dekretů. – Jaké paradoxy české justice! Dnes se již ale nejedná jen o spor s knížecím rodem, ale jde i o odškodnění dalších 30 lichtenštejnských občanů, kterým byl v roce 1945 zkonfiskován majetek v ČSR.

Lichtenštejnové patřili v roce 1918 mezi největší pozemkové vlastníky v Československu. Většinu pozemků pronajímali. Za první pozemkové reformy jim byly přibližně dvě třetiny pozemků vyvlastněny za úřední cenu. Ta jim nebyla nikdy vyplacena díky okupaci ČSR, v roce 1938 Státní

pozemkový fond Lichtenštejnům dlužil cca 98 milionů korun. Zbylo jim okolo 60.000 hektarů většinou lesů, hrady, zámky, domy, továrny a akcie.

Za 1. i 2. světové války bylo Lichtenštejnsko neutrální, v letech 1939 – 1943 čelilo několika pokusům o anexi Třetí říší, kterým se ubránilo. Diplomatičké styky navázalo Československo a Lichtenštejnsko teprve v srpnu 1938 poté, co byla dokončena první pozemková reforma na majetku knížecího rodu. Prezident dr. Edvard Beneš byl ochoten část vyvlastněných pozemků Lichtenštejnům vrátit, pokud budou v republice investovat.

Po Benešově abdikaci vynucené Německem v říjnu 1938 mu vládnoucí kníže František Josef II. poslal do exilu peníze, aby ho podpořil. Knížectví neuznalo okupaci Československa v březnu 1939 a vznik protektorátu a nepřerušilo s Československem diplomatičké styky.

Za okupace Lichtenštejny zastupoval na území protektorátu princ Karel Alfréd (1910 - 1985), otec dnešní velvyslankyně Lichtenštejnska v České republice paní Marie-Pii Kothbauer. On a úředníci lichtenštejnské správy sídlící v Olomouci, pomohli mnoha zaměstnancům vězněným nebo perzekuovaným gestapem a okupačními úřady.

Lež, lež a znovu lež

Protože Lichtenštejnsko bylo za 2. světové války neutrální, neuznalo vznik protektorátu a nepřerušilo s Československem a diplomatičké styky, Vaduz očekával, že po porážce Třetí říše se budou vzájemné vztahy obou zemí pozitivně rozvíjet. Ale již na jaře 1945 dostala lichtenštejnská vláda informace, že exilová vláda počítá s konfiskací majetku i jejích občanů.

Občané Lichtenštejnského knížectví měli a mají občanství lichtenštejnské a národnost lichtenštejnskou. Přiznání k národnosti si občan volí sám a nikdo ho k tomu nesmí nutit nebo mu národnost určit proti jeho vůli. To nade vši pochybnost platí i pro hlavu státu, kterou od roku 1938 byl kníže František Josef II. (1906 – 1989). Lichtenštejnci patří do jazykové skupiny němečké, ale nemají němečkou národnost.

Komunistický ministr zemědělství Julius Ďuriš ale považoval konfiskaci majetku Lichtenštejnů za otázku své cti, a tak bez ohledu na české a mezinárodní právo bylo všech 38 občanů Lichtenštejnska (z toho 8 členů knížecí rodiny včetně hlavy státu), kteří měli majetek v ČSR, účelově označeno za Němce. Na jejich majetek tak byly uplatněny tzv. Benešovy dekrety č. 5 a 12 zcela nezákonně.

Jako důkaz němečké národnosti měl sloužit sčítací arch ze sčítání lidu z 1. 12. 1930 z Velkých Losin, kdy se údajně dědičný princ František Josef II. přihlásil k němečké národnosti. Tento arch československé úřady odmítaly v letech 1945 - 1951 předložit jako důkaz advokátům Lichtenštejnů! Když se tak konečně v roce 2014 stalo, ukázalo se proč:

- arch nebyl vyplněn a podepsán princem Františkem Josefem II. - potvrdilo se jeho tvrzení z roku 1945 a sčítací arch tak byl neplatný dle Vládního nařízení 1930
- není jisté, že se jedná o originál z roku 1930, a že nejde o padělek z roku 1945.

Osoba, která arch vyplnila uvedla, že princ je lichtenštejnský státní občan s jazykem němečkým a trvale přesídlil do Vaduzu. Na policii ve Velkých Losinách byl princ František Josef II. hlášen jako lichtenštejnský občan, jak potvrdil výzkum PhDr. Ondřeje Horáka z roku 2008. Princ, budoucí hlava státu a držitel diplomatičkého pasu, sčítání nepodléhal, i kdyby byl v době jeho provádění přítomen v ČSR.

Výzkum vládní česko – lichtenštejnské komise historiků v letech 2011 – 2014 přinesl na světlo zajímavá fakta především z českých archivů. Např. v létě 1945 vydalo Ministerstvo vnitra ČSR oběžník, ve kterém lživě uvedlo, že Švýcarsko má pouze jednu národnost – švýcarskou, a proto se u jeho občanů německá národnost nezkoumá a konfiskace se tedy neprovede. Podobně se postupovalo u občanů německé národnosti USA a dalších zemí. Majetek se nekonfiskoval také občanům Rakouska (tzv. Starorakušanům – před anšlusem v březnu 1938), pokud se za okupace neprovinili proti Československu.

V případě majetku 38 lichtenštejnských občanů v ČSR se ale postupovalo jinak – Lichtenštejnci byli označeni za Němce. Jinak by jejich majetek nemohl být zkonfiskován a komunistický ministr Julius Ďuriš by nesplnil svůj cíl. Musel se dopustit této obrovské lži, protože proti Lichtenštejnům se nenašly žádné důkazy ani svědci, kteří by zpochybnili jejich jednání za okupace. Nic takového neexistovalo.

Zbýval jen krůček k odškodnění

Lichtenštejnové a další lichtenštejnští občané se konfiskacím bránili žalobami (je k tomu dostatek odborné literatury). Knížecí rodinu v nich zastupoval prvotřídní pražský právník, vlastenec a hrdina květnového povstání JUDr. Emil Sobička (1906 – 1990), který byl v 50. letech komunisty perzekuován a odsouzen k 20 letům žaláře. Obsáhlá právní stanoviska na obranu lichtenštejnských občanů vypracoval dokonce jeden z autorů první československé Ústavy, sloup našeho práva a bývalý rektor Masarykovy univerzity v Brně profesor František Weyr (1879 - 1951), který předčasně zemřel po komunistické perzekuci.

Žaloby proti konfiskaci majetku Lichtenštejnů měl v roce 1947 rozhodnout Nejvyšší správní soud. Když se ministr zemědělství Ďuriš dozvěděl, že soud chce všechny konfiskace zrušit jako nezákonné, prosadil odložení veřejného soudního přelíčení „na neurčito“. Po komunistickém převratu v únoru 1948 byli penzionováni totalitnímu režimu nepohodlní soudci, a tak ani nepřekvapí, že Nejvyšší správní soud v roce 1951 na neveřejném jednání žaloby Lichtenštejnů zamítl.

Přitom ministerstva zahraničí a financí si byla již v roce 1946 vědoma, že konfiskace majetku lichtenštejnských občanů jsou nezákonné z pohledu tuzemského i mezinárodního práva a jsou neobhajitelné. Dokonce ještě v polovině února 1948 tato ministerstva jednala již jen o výši odškodnění lichtenštejnských občanů. Komunistický převrat tomuto řešení problému zabránil.

Paradoxně Lichtenštejnsko ani Československo nepřerušily diplomatické styky ani v roce 1939, ani 1945 ani 1951, ale až do roku 1990 mezi nimi nebyly téměř žádné styky. Ve světovém měřítku to byla po 64 let rarita. Lichtenštejnsko má uzavřeny diplomatické styky se stovkou zemí, je členem OSN a Evropského hospodářského prostoru, Rady Evropy a desítek dalších mezinárodních organizací.

Nesplněné naděje

Svržení komunistického režimu v Československu v listopadu 1989 se vládnoucí kníže František Josef II. (1906 - 1989) nedožil, i když ho předpovídal. Po jeho smrti v říjnu 1989 nastoupil na trůn jeho syn kníže Hans-Adam II. (*1945). Ten se od roku 1990 několikrát pokusil o dialog s Prahou, ale neúspěšně. Československá vláda odmítla obnovení diplomatických styků, pokud bude podmíněno jednáním o restituci majetku občanů Lichtenštejnska.

Koncem roku 1992, když se vznikající Česká republika obracela na všechny státy světa a mezinárodní organizace se žádostí o své uznání od 1. 1. 1993 a o navázání diplomatických styků, odeslala

podobnou žádost i do Vaduzu. Přitom se dopustila neuvěřitelné urážky Lichtenštejnského knížectví, když mu nabídla navázání diplomatických styků s tím, že Česká republika uzná Lichtenštejnsko jako nezávislý stát od 1. 1. 1993!

Přitom Československo uznalo Lichtenštejnsko jako nezávislý stát již v srpnu 1938, když s ním navázalo diplomatické styky a Česká republika podle mezinárodního práva přebírá závazky a pohledávky svého předchůdce. Lichtenštejnsko je navíc jedním z nejdéle nepřetržitě existujících států světa, když se v lednu 1719 stalo 354. nezávislým územím Svaté říše římské a jako jediný z jejích členů existuje dodnes pod svým původním jménem a na původním území (na rozdíl např. od Rakouska, Bavorska, Saska a dalších kdysi nezávislých území). Nezávislost Lichtenštejnska byla potvrzena v roce 1806 a na vídeňském kongresu v roce 1815. Československo začalo psát svou historii až v roce 1918.

Diplomatické styky mezi Českou republikou a Lichtenštejnskem byly navázány až v září 2009 poté, co se členské státy EU dohodly, že všechny uzavřou s knížectvím smlouvu o zabránění dvojího zdanění. Proto Praha musela normalizovat vztahy s Vaduzem. Zavládla naděje, že dojde i k vyřešení do očí bijící nespravedlnosti vůči lichtenštejnským občanům.

K tomu měla napomoci i oběma vládami ustavená česko – lichtenštejnská komise historiků. Ta provedla analýzu celé více než sedm století trvající společné historie, přičemž měla přístup do všech archivů. V roce 2015 komise vydala rozsáhlou zprávu, která potvrdila obrovský přínos Lichtenštejnů pro Moravu, Slezsko i Čechy, vyvrátila řadu omylů a nepravd a potvrdila, že lichtenštejnští občané se za okupace nijak neprovinili proti republice.

Její výzkum objasnil, jakých podvodů se dopouštěly československé úřady po roce 1945, aby mohl být majetek občanů Lichtenštejnska zkonfiskován. Práce komise a dalších historiků přinesla mnoho nových informací, ale nevedla k politickému řešení sporu o zkonfiskovaný majetek.

Kníže i jeho syn dědičný princ Alois (*1968) se setkali s prezidentem Václavem Klausem a Milošem Zemanem, navštívili řadu míst spojených s jejich rodem (např. Lednice, Valtice, Opavu, Šternberk), kde byli přátelsky přivítáni. Vzájemné vztahy obou zemí se úspěšně rozvíjejí jak v oblasti obchodu, tak školství a kultury. Česká republika čerpá miliardy korun s tzv. Norských a EEA fondů, do kterých přispívá i Lichtenštejnsko. – Vypadá to značně nečestně – od země, jejíž občany jsme oloupili, se nestydíme brát si další peníze ...

Velkorysost bez odezvy

Od své první návštěvy České republiky v září 2009 kníže Hans-Adam II. opakovaně říkal, že doufá v dohodu o řešení majetkového sporu a nemá v úmyslu kvůli němu Českou republiku žalovat. Byla to naopak Česká republika, která v roce 2014 zažalovala Nadaci knížete z Lichtenštejna o 600 hektarů pozemků, které získala o několik let dříve dědictvím po knížeti Františku Josefovi II.

Přestože je dnes již všeobecně známo a právní zástupci Nadace to potvrzovali důkazy, že majetek lichtenštejnských občanů byl zkonfiskován na základě zneužití tzv. Benešových dekretů, české soudy dosud odvolání Lichtenštejnů zamítly. Vůbec nepřipustily předložení důkazů, a tím de facto Lichtenštejnům zabránily v právu na spravedlivý proces. Proto v červenci 2017 Nadace podala stížnost k Ústavnímu soudu České republiky, který o ní dosud nerozhodl. Pokud rozhodnutí soudu nebude spravedlivé, Nadace oznámila, že bude spor řešit u mezinárodních soudů.

Lichtenštejnská vláda i Lichtenštejnové byli vždy připraveni jednat o výši restituce majetku a byli připraveni se dohodnout na částečné kompenzaci. Současně lichtenštejnská strana české vládě

nabídla „... *velkorysý investiční program, který by v České republice pomohl řešit některá klíčová témata v oblasti školství, sociálních projektů, ochrany památek, v ekologii a krajinářství.*“, který byl ale odmítnut, jak se uvádí v tiskové zprávě Nadace z 5. prosince 2018.

Protože majetkové nároky musí být po novele Občanského zákoníku uplatněny do konce tohoto roku, jinak budou promlčeny, musela Nadace zareagovat na nezájem české strany. Dne 6. prosince 2018 proto odeslala předžalobní výzvy na vydání svého majetku státním institucím. Nebude-li vydán do sedmi dnů, budou podány žaloby.

Kníže Hans-Adam II. jako hlava státu a rodu ale stále drží své slovo a velkoryse žádá vydání majetku jen tehdy, je-li dnes jeho majitelem Česká republika. Majetek, který vlastní kraje, obce, univerzity nebo soukromé osoby, nepožaduje a majetkové nároky na něj budou 1. ledna 2019 promlčeny. Psychiatrická léčebna v Nových Zámčích u Litovle, Školní lesní podnik Křtiny nebo např. zámek v Blansku či v Úsově se tedy změny majitele obávat nemusí. Kníže je ochoten jednat i o zbývajícím státním majetku.

Nadace disponuje rozsáhlými zkušenostmi se správou památkových objektů a turistickou infrastrukturou v Rakousku, vlastní jednu z největších soukromých sbírek umění na světě a disponuje velkým kapitálem. Je tedy schopna investovat do hradů a zámků v České republice, které patřily do roku 1945 Lichtenštejnům. Sem mohou být z vídeňských depozitářů přesunuta mistrovská díla, která není kde vystavit. Do Valtic, Lednice, Šternberku a Velkých Losin se mohou vrátit obrazy, sochy a nábytek, který byl z moravských zámků evakuován za dramatických okolností (proti rozhodnutí okupačních úřadů) na přelomu let 1944 a 1945 do Vaduzu. To by přispělo k dalšímu rozvoji turistiky, a tedy i zaměstnanosti a ke zvýšení daňových výnosů obcí a státu.

Lichtenštejnsko je zemí se třetí nejvyšší životní úrovní na světě, s přímou demokracií, vynikající státní správou a samosprávou a jedním z nejlepších školství na světě. Je to i země, která má společně s Českou republikou nejvyšší podíl průmyslu na HDP na světě – 42 %. Společnosti jako jsou HILTI, Hoval, Thyssen KruppPresta (největší výrobce vačkových hřídelí a bezpečnostních hřídelí volantů na světě) nebo IvoclarVivadent (vyrábí 40 % zubní techniky v Evropě) jsou hlavními motory hospodářství. Za nimi následující finanční a obchodní služby.

Čestná dohoda je lepší než soudní spory

Lichtenštejnská strana od roku 1990 doufala, že Československo a poté Česká republika se přemění v demokratické státy, které se dokáží vyrovnat s komunistickou minulostí a jeho nezákonnostmi. Ani více než 70 let od konfiskace majetku nepřestává být krádež krádeží a skutečnost, že Česká republika nechce konečně spravedlivě vyřešit problém lichtenštejnských konfiskací dohodou a dává přednost soudním sporům, není dobrou vizitkou pro politické elity.

Obava, že by uznáním lichtenštejnských nároků údajně došlo k prolomení Benešových dekretů je jednou z opakovaných nepravd, kterou se české úřady a politici zaštiťují. Benešovy dekrety totiž neměly být v případě lichtenštejnských občanů vůbec použity, proto je ani nemohou prolamovat. Nic než dobrá vůle a smysl pro čest a spravedlnost v Praze nebrání tomu mezistátní dohodou spor o majetek 38 lichtenštejnských občanů vyřešit, jako dva demokratické a civilizované státy.

Pokud dá Česká republika přednost soudním sporům, včetně mezinárodních, před dohodou, dá jasně najevo, že preferuje šanci na legalizaci loupeže, kterou zinscenovali členové komunistické strany v roce 1945. Nebude to dobrý signál pro mezinárodní scénu, ale ani pro naše občany.

Je naštěstí potěšující, že od začátku prosince jsme svědky řady iniciativ, které vyzývají české představitele, aby bez odkladu začali jednat s lichtenštejnskou stranou o dohodě ohledně restituce majetku. Byl by to další signál o postupu České republiky od postsovětských zemí, k plně vyspělým demokratickým státům, ve kterých vládne zákon a spravedlnost.

Ing. Pavel Juřík

historik a publicista

autor knihy „*Liechtensteinové, Historie a sídla knížecího rodu*“, Libri 2015